

בית מדרש למפקדים גודל הרצון- בעקבות הל"ה

משך השיעור: 60 דקות

אובלוסיית יעד: מפקדים בכירים

מטרות

מטרת על: העצמת ערך השליחות לאור העיסוק בסיפור נפילתם של הל"ה

מטרות ביניים:

- המשתתף יסביר את האירועים שהובילו לנפילת הל"ה
- המשתתף ידון במשמעות נפילת הל"ה ליישוב הארץ-ישראל ולימים למדינת ישראל
- המשתתף ינתח את שירו של חיים גורי "הנה מוטלות גופותינו" וידון בערך השליחות וברעיון מסירות הנפש

מהלך השיעור:

חלק א': גודל הרצון: רקע ותיאום נפילת הל"ה - 15 דקות

חלק ב': הנה מוטלות גופותינו, לימוד - 25 דקות

חלק ג': "היצליח דורנו" - איסוף וסיכום - 20 דקות

חלק א': "גודל-הרצון"

הבא בפני המשתתפים את סיפור נפילתם של הל"ה:

בין 1943 ל-1947 הוקמו מדרום לירושלים יישובי גוש עציון - כפר עציון, משואות יצחק, עין צורים ורבדים. ב-14 בינואר 1948, ראשית מלחמת העצמאות, הותקף הגוש על ידי כוח ערבי. ההתקפה נהדפה, אולם הוחלט לשלוח תגבורת רגלית אל יישובי הגוש, שהיה מוקף ביישובים ערבים.

38 לוחמים מהפלמ"ח ומחיל השדה של ההגנה, בפיקוד דני מס, החלו במסע מהרטוב בליל 15.1.1948. בדרך נקע אחד הלוחמים את רגלו, ובליווי שניים מחבריו חזר להרטוב. 35 הנותרים צעדו מכאן מזרחה והיו אמורים לטפס בוואדי בין שני כפרים ערבים, ג'בעה וצוריק, לעבר הגוש. עם שחר יום שישי ה' בשבט תש"ח, 16.1.1948, הם התגלו על ידי ערביי צוריק והותקפו. הכוח נסוג צפונה וניסה לעבור דרך אחת הגבעות, אך הותקף שנית וכל 35 (ל"ה) הלוחמים נהרגו. רק למחרת הגיע למקום מפקד המשטרה הבריטית בחברון ודאג לפינוי הגופות וקבורתן בקבר אחים בגוש עציון. ביום כ"ה בחשוון תש"י (17.11.1949) הועברו חללי הגוש למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בהר-הרצל בירושלים.

קראו את מקור 1:

בנפול גיבורים, י"ג בשבט תש"ח, 24 בינואר 1948

ככלות הקרב וקרני-שמש של יום שטוף אור ריצדו על גוויות ל"ה חללים, והמתנפלים הפרועים לשימצה עטו אל הביזה – זינק נער, לוחם אחרון, והטיל בהם רימון אחרון. וכאשר כרע- נפל גם הוא – חבקה ידו אבן, זה נשקו האחרון. וכאשר אמרו המתנפלים לזכות בנשק – נמצאו המקלעים מקולקלים.

כן נפלו גיבורים.

ל"ה חשו לעזרת גוש עציון. תפארת בחורים. הם הלכו לעזרת חבריהם, שנשאו אל הישימון והצחיח תרבות, קידמה וחיים חדשים. זאת דרך העם העברי אל מולדתו. הם הלכו בעוז-נפש, ביסורים ובכל האושר, שדרך זו מעניקה להולכים בה, בהחלטה נחרצת ללכת עד תום. [...] כוחם לא היה בנשקם בלבד, אלא כוח המחנה הגדול שבשליחותו יצא לדרך; זה כוח חבריהם אשר לעזרתם חשו, משקיהם, ילדיהם, צאנם-ובקדם וערוגות-הפרחים אשר להם. עם, צבא ומחנה לוחם – כוחם נמדד לא בלבד לפי עצמת הנשק שבידיהם אלא לפי גודל-הרצון, עושר הרוח ועצמת האידיאה.

ספר הפלמ"ח, ב', עמ' יט.

זון עם המשתתפים בשאלות הבאות:

- מה מבקשים וותיקי הפלמ"ח להדגיש בתיאורם של הל"ה?
- מהו אותו "כוח המחנה הגדול שבשליחותו יצא לדרך?"
- [=כוח הנשק, ולצידו כוח הרצון המונע ע"י תחושת השליחות של "המחנה הגדול" (האם הכוונה לפלמ"ח, או לכלל היישוב היהודי בארץ ישראל? ואלי שניהם), החברות, עושר הרוח ועצמת האידיאל]

חלק ב': "הנה מוטלות גופותינו"

הצג בפני המשתתפים את הרקע לכתיבת השיר "הנה מוטלות גופותינו" מאת חיים גורי המובא במקור 2:

"בוקר אחד הלכתי אל מרכז "הבריחה" * בפראנק-גאסה 2, לתאם משהו לקראת שובי לבודפשט. בדרך נעצרתי ליד דוכן עיתונים. נמצא שם גם עיתון באנגלית היוצא לאור על ידי שלטונות הכיבוש האמריקאיים. תוך כדי הליכה באוויר המקפיא קראתי על "35 חיילים יהודיים שנפלו בקרב בהרי חברון". בבואי אל חברינו בדירה ההיא הוברר לי שאלה כבר יודעים את פרטי הסיפור מידיעה שהועברה אליהם ברשת הפנימית שלנו. אמרו לי שעם הל"ה נהרג גם מפקד, דני מס. דני, חברי מקורס מפקדי מחלקות בג'וערה בשנת 1944. שמות נוספים נודעו לי אחר כך. בודפשט. אני יושב בחדרי. שעת לילה מאוחרת. מבעד לחלון אני צופה בשלג היורד. האש בתנור הפחמים מהבהבת עדיין. אני שב אל שולחן הכתיבה, אל הקינה על הל"ה, אל 'הנה מוטלות גופותינו'. סיפור לחימתם ומותם אינו מרפה ממני. וכמו אני שם, אתם, ביניהם. הרי הייתי חייב להיות עמם בשעה ההיא."

חיים גורי, חותם הזיכרון, כרך א', עמ' 32-33

- "הבריחה" – העלאת פליטי שואה באירופה לארץ ישראל

אפשרות א': קרא יחד עם המשתתפים את השיר "הנה מוטלות גופתינו" מאת חיים גורי המובא במקור 3.

אפשרות ב': ניתן לחלק את הקבוצה לתתי קבוצות (3-4 משתתפים) ולבקש מהם לקרוא את מקור 2 ו-3 ולענות על השאלות המלוות)

הנה מוטלות גופתינו/ חיים גורי

ראה, הנה מוטלות גופתינו שורה ארוכה,
ארוכה.
פנינו שונו. המוות נשקף מעינינו. איננו נושמים.
כבים נגוהות אחרונים והערב צונח בהר.
ראה, לא נקום להלך בדרכים לאורה של שקיעה
רחוקה.
לא נאהב, לא נרעיד מיתרים בצלילים ענוגים
ודמומים,
לא נשאג בגנים עת הרוח עוברת ביער.
ראה, אימותינו שחוחות ושוקקות, ורעינו חונקים
את בכים,
ומפץ רימונים מקרוב ודליקה ואותות מבשרים
סערה!
האמנם תטמינונו כעת?
הן נקום והגחנו שנית כמו אז, ושבנו שנית
לתחייה.
נדדה איומים וגדולים ואצים לעזרה,
כי הכל בקרבנו עוד חי ושוצף בעורקים ולוהט.
לא בגדנו. ראה, נשקנו צמוד ומרוקן כדורים,

אשפתנו ריקה.
הוא זוכר מלותינו עד תום. עוד קניו לזהטים
ודמנו מותז בשבילים שעל - שעל.
עשינו ככל שנוכל, עד נפל האחרון ולא קם.
האמנם נאשם אם נותרנו עם ערב מתים
ושפתינו צמודות אל אדמת הסלעים הקשה?
ראה, איזה לילה גדול ורחב.
ראה, פריחת כוכבים במחשך.
ניחוחי אורנים. תקברונו כעת, ורגבי העפר על
פנינו.
פה התיל סמור, חפירות, פה כולנו יחדיו.
יום חדש, אל תשכח! אל תשכח!
כי נשאנו שמך, עד המוות עצם את עינינו.
הנה מוטלות גופתינו, שורה ארוכה ואיננו
נושמים.
אך הרוח עזה בהרים ונושמת.
והבקר נולד, וזריחת הטללים רוננה.
עוד נשוב, ניפגש, נחזור כפרחים אדומים.
תכירונו מיד, זו "מחלקת ההר" האילמת.
אז נפרח. עת תידום בהרים זעקת יריה אחרונה.

בעקבות השיר, דונו בשאלות הבאות:

- מי הם הדוברים בשיר של חיים גורי? [=הדוברים הם החיילים שנהרגו בקרב]
- בחר/י משפט או פסקה שהם החשובים ביותר בעיניך
- הבית השלישי (הפותח במלים "לא בגדנו") נראה כהתנצלות. על מה הם מתנצלים? [= נראה שהנופלים "מתנצלים" על מפתם, כישלונם להביא תגבורת לגוש עציון הנצור. הם מסבירים שלחמו עד טיפת דמם האחרונה ועד שנגמרה כל התחמושת שלהם]
- כשחיים גורי כתב את השיר לא היה לו שמץ של מושג כיצד התנהל הקרב. ואף על פי כן נראה שהבית השלישי מתאר במדויק את מה שקרה בפועל. כיצד ניתן להסביר זאת? [= נראה שמהיכרותו של גורי עם חבריו, ובמיוחד המפקד דני מס, הוא ידע שכך נהגו, בנחישות רצון ובמסירות נפש, בהתאם לערכים שעיצבו את רוח הפלמ"ח]

חלק ג': "היצליח דורנו"

איסוף וסיכום:

- בקש מהמשתתפים לשתף בתובנותיהם מקריאת השיר
- מדוע לדעתם הפכו הל"ה לסמל עבור מדינת ישראל הצעירה?

הקרא את הקטע הבא מאת בן-גוריון אותו כתב לאזכרה השלישית לזכר הל"ה:

"יום האזכרה השלישי, עם ייסוד היישוב נתיב הל"ה"

אל הורי הל"ה! צר לי מאוד על שאין ביכולתי להשתתף באזכרת הל"ה, בטקס העלייה של קיבוץ "לפיד" לנקודה שתיקרא על שמם. המאבק על ירושלים שימש נקודת מוקד למלחמת הקוממיות של עם ישראל בימינו, והגנת גוש-עציון הייתה אחד השיאים במאבק זה. השלושים וחמישה נחלצו להגנה נואשת זו ולא הגיעו למחוז חפצם, כי נפלו עד אחד בעמדם מול אלפים אויבים שנתקבצו מכל כפרי הסביבה. איני יודע אם הייתה בצבא הגנה לישראל או באיזה צבא שהוא בעולם מחלקה שריכזה בתוכה יותר תפארת-אדם וגבורת תום ועושר נפשי ממחלקה זו, שתעמוד לעד בתולדות עמנו בשם ל"ה. הכרתי את מפקד המחלקה וכמה מחבריה, כפירי ישראל אלה מיזגו בתוכם משובת נעורים, הוד עלומים, חכמה עליונה, ערגון עקידה וגבורה עזה ממוות. "למות – אין דבר, אם אך יודעים בשביל מה ומדוע" – רשם אחד מהם ביומנו זמן קצר לפני נפלו. ובתוך גיבורי רוח וגוף אלה היו צעירים שנועדו להיות מאור חכמה ומדע לישראל ולגויים ואשר אבידתם אין לה שילומים לא רק להוריהם, לחבריהם ולמעריציהם, אלא גם לא לרוח ישראל סבא. במה נוקיר זכרם המבורך? לא במצבות אבן וגם לא בספרי זיכרונות, אלא ברצון נאמן ומתמיד להידמות אליהם ככל האפשר. היצליח דורנו בזאת?

שלכם, בהוקרה ובאהבה דויד בן-גוריון"

בעקבות הקטע באפשרותך לדון בשאלות והנושאים להלן:

- לאיזה אמירה מתוך הקטע התחברתם? מדוע?
- מה מבקש בן גוריון להדגיש בקטע?
- לסיכום הבא את ה"אני מאמין" הפיקוד-ערכי שלך, שתף מה משמעות הל"ה עבורך ומה משמעות סיפורם לערך השליחות בצה"ל.

הנה מוטלות גופותינו

מאת ג'ורג'י

לדני וחבריו

ראה, הנה מטלות גופותינו שורה ארקה, ארקה,
פנינו שנו, המנת נשקף מצנינו, איננו נושמים.
פנים נגוהות אחרונים, והערב צונם בקר.
ראה, לא נקום להלך בדרכים לאורה של שקיפה רחוקה.
לא נאהב, לא נרצידי מיתרים בצלילים צנונים ודמומים,
לא נשאג בגנים צת הרום עוברת ביצר.

ראה, אמותינו שחוחות ושוקות, ורצינו חונקים את בקים,
ומפץ רמונים מקרוב ודלקה... ואותות מבשרים סצרה!
האמנם תסמינונו קצת?!

הן נקום, והנחנו שנית כמו אז, ושבו שנית לתחיה.
נבדה איומים וגדולים ואצים לצורה,
כי הכל בקרבנו עוד סי ושוצף בעורקים... ולוהט.

לא נבדנו, ראה, נשקנו צמוד ומרוקן בדורים, אשפתנו ריקה,
הוא זוכר מלותינו צד תם, עוד קניו לוהטים,
ונדנו ממו בשבילים שצל-שצל.
צשינו ככל שנוכל, צד נפל האחרון ולא קם,
האמנם נאשם אם נותרנו עם ערב מתים
ושפתנו צמודות אל אדמת הסלעים הקשה?

ראה, אינה לילה גדול ורחב...
ראה, פריסת כוכבים במחשף.
ניחוחי ארנים, תקברונו קצת, ורגבי העפר על פנינו,
פה הפיל סמור, חפירות, פה קלנו יחדיו,
יום חדש, אל תשפחו! אל תשפחו!
כי נשאנו שמך, צד המנת עצם את צינינו.

הנה מטלות גופותינו, שורה ארקה, ואיננו נושמים.
אך הרום צפה בקרים... ונושמת.
והבקר נולד, ופריסת השללים רוננה,
עוד נשוב, נפגש, נחזור כפרחים אדומים,
מפירונו מיד, זו מחלקת הקר" האלמת,
אז נפכה, צת תדום בקרים וצקת זריה אחרונת.
בנכר, פברואר 1948.

